

Utgivning och distribution:

Jamtli
Box 709
831 28 Östersund
Tel 063-15 01 00
Fax 063-10 61 68

© Jamtli 2012

Omslagsbild: Enafors turisthotell IMG_2039.

Foto: Jenny Brantestad och Clara Nyström, Jamtli om inget annat anges.

Redigering och layout framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1854-2045

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
FASTIGHETSUPPGIFTER M.M.....	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
KARTA	4
HISTORIK	5
<i>Färgsättningar</i>	6
KULTURHISTORISK VÄRDERING	6
ANTIKVARISKA STÄLLNINGSTAGANDEN	7
BYGGNADSBESKRIVNING	8
BESKRIVNING AV FASAD FÖRE ÅTGÄRDER.....	8
<i>Norra fasaden</i>	8
BESKRIVNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	8
<i>Norra fasaden</i>	8
BILDER.....	10

Inledning

Länsstyrelsen i Jämtlands län lämnade 2012-08-14 bidrag till fasadrestaurering av byggnadsminnet Enafors turisthotell (lst dnr 434-8082-11). Tillståndet för restaureringen lämnades 2009-06-23 (lst dnr 432-8609-09). Till grund för åtgärderna ligger ett åtgärdsförslag som upprättades 2008-11-12 av Byggkultur Mittkonsult AB, i vilket det anges två olika färgsättningsförslag. Tidigare år har fastighetsägaren erhållit bidrag för restaurering av den södra väggens fasader och veranda (lst dnr 434-2358-09). Arbetena påbörjades under 2009 och fortsatte under 2010 med den södra fasadens fönster (lst dnr 434-15979-09). Under 2011 genomfördes restaureringsarbete på den östra väggens fasad och fönster (lst dnr 434-36-11).

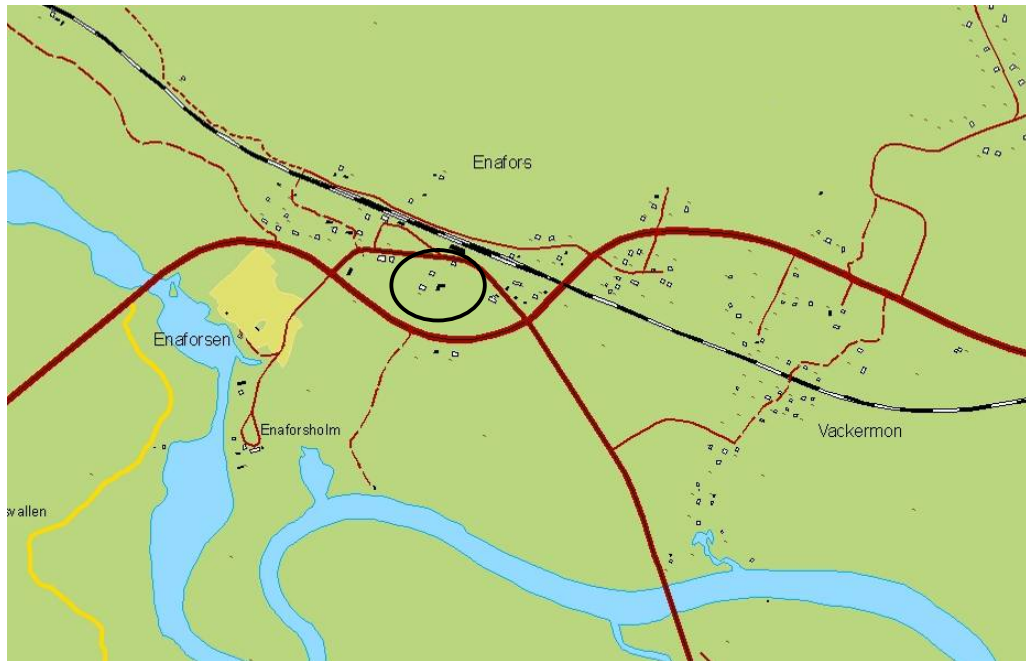
Arbetet som gjordes på den norra väggens fasad pågick under v.35-38 2012 och omfattade målningsarbeten av fasad och lister på byggnadens norra fasad. Måleriarbetet utfördes av Målarkompaniet i Östersund AB. Richardssons snickeri i Undersåker har stått för tillverkning av nya träcyclindrar till utsmyckning av frontespisen. Fönsterbågar samt verandan omfattades dock inte av målningsarbetet, på verandan finns även en del rötskador nertill som behöver åtgärdas. Den västra fasaden kvarstår också. Kulörer togs fram av Per Halvarssons Måleriateljé i samband med fasadrenovering 2009.

Jamtli har svarat för antikvarisk medverkan och dokumentation genom undertecknad samt Clara Nyström. Anteckningar, fotografier och andra handlingar som rör restaureringen finns i Jamtlis arkiv.

Östersund den 22 oktober 2012

Jenny Brantestad
antikvarie

Karta

Ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02204

Historik

Enafors turisthotell är beläget i stationssamhället Enafors, cirka 15 kilometer nordväst om Handöl. Hotellet är högt beläget invid järnvägen, med utsikt över Sylarna i söder. Till bebyggelsemiljön hör ett annex och en ladugård.

Turisthotellet uppfördes 1899 av Johannes och Karin Mölner efter ritningar av Christen Andersson. Johannes Mölner ansvarade för skötseln av Sylarnas fjällstation och drev turisthotell med tillhörande jordbruk parallellt med fjällstationen. Tillkomsten av turisthotellet hör samman med etableringen av järnvägen och fjällturismens framväxt i slutet av 1800-talet.

Byggnaden – som har en sexdelad plan med två utbyggda verandor – är byggd av timmer i en och en halv våning under sadeltak. Fasaderna har stående och liggande fasspontpanel, målade i gult med vita listverk. I söder finns en veranda i två våningar varav bottenvåningen är glasad och övervåningen öppen. I norr finns en glasad veranda i en våning.

Vissa upprustningsarbeten genomfördes 1993 och 1996. På 1980-talet målades fasaderna med plastfärg. Den västra fasaden, som tidigare hade byggts om, återställdes på 1980-talet. 1993 gjordes invändiga upprustningsarbeten. 1996 renoverades grunden och verandan fick nytt plåttak. Byggnaden kompletteras också med nya hängrännor.

Fastighetsägaren har länge efterfrågat hjälp med restaurering av fasaderna och 2008 beställde därför länsstyrelsen ett åtgärdsprogram av Byggekultur Mittkonsult AB. 2009 påbörjades restaureringsarbetet med verandan och fasaderna på den södra sidan, dock ej fönster. Arbetet fortsatte under 2010 med den södra fasadens fönster. Under 2011 restaurerades den östra väggens fasad och fönster.

Enafors turisthotell med ladugården till vänster. Norra och östra fasaderna. IMG_1914 Foto: Hampus Benckert 2009

Färgsättningar

I samband med åtgärdsprogrammet gjordes en färgundersökning av målarmästaren Lars-Erik Sjögren, Målarcentrum. Undersökningen – som genomfördes genom skrapprover med färgstege – visade att byggnaden har haft tre olika färgställningar, de två äldsta målade med linoljefärg och den senaste målade med en akrylatfärg.

Från början hade byggnaden kraftigt ockragula fasader, mörkbruna listverk, hörn- och fönsterfoder samt bruna dörrar och fönsterbågar. Denna färgsättning saknas invändigt i verandan på södra fasaden, som troligen hade oljade paneler och stolpar på samma sätt som sällskapsrummet.

Senare fick byggnaden gula fasader och brunrosa listverk, hörn- och fönsterfoder samt rödbruna dörrar och fönsterbågar. Denna färgsättning förekommer även invändigt i södra verandan.

Byggnaden fick vid den senaste målningen på 1980-talet gula fasader, vita listverk, hörn- och fönsterfoder samt mörkbruna dörrar och fönsterbågar.

Kulturhistorisk värdering

Enafors turisthotell är byggnadsminne sedan 1990.

Antikvariska ställningstaganden

Målsättningen med de föreslagna åtgärderna är slå vakt om byggnadens karaktär och kulturhistoriska värde. Det bör vid en restaurering göras stor åtskillnad mellan förslitningsskador och tekniska skador. Förslitningar är förändringar som berättar om byggnadens ålder och om hur byggnaden eller byggnadsdelen har använts. Denna typ av förslitningsskador ingår därmed i det kulturhistoriska värdet och bidrar till upplevelsen av gångna tider. En teknisk skada är en skada som nu eller i snar framtid äventyrar byggnadens fortlevnad. Dessa skador ska repareras.

Byggnaden tycks att döma av äldre svartvita fotografier tidigt ha målats om i en ljusare färgställning, men det är oklart hur länge byggnaden har varit målad i den näst äldsta färgställningen.

I åtgärdsprogrammet presenteras två olika färgsättningsförslag – färgsättningsförslag 1 i enlighet med den äldsta färgsättningen av byggnaden respektive färgsättningsförslag 2 i enlighet med den näst äldsta färgsättningen. En färgsättning i enlighet med färgsättningsförslag 1 skulle bli inkonsekvent och svår att motivera från ett antikvariskt perspektiv, eftersom den invändiga verandan aldrig har varit målad i dessa kulörer.

År 2009 och 2010 målades den södra fasadens panel och fönster i enlighet med den näst äldsta färgsättningen, vilket också var ett önskemål från fastighetsägaren. Vid de första målningsarbetena 2009 levererade Engwall och Claesson slutstrykningsfärg där det visade sig att uppstrykningsproverna med slutstrykningsfärgen inte överensstämde med den tidigare färgsättningen på fasaderna utan tvärtom avvek kraftigt. Provet var grått istället för ljusgult. Även den kod som i åtgärdsförslaget anges för mittposter avvek kraftigt från den befintliga färgen. Målarkompaniet, i samråd med antikvarie, gav då Per Halvarssons Måleriateljé, Lit, i uppdrag att bryta färger och göra uppstrykningsprover, vilka visade mycket god överensstämmelse med de tidigare kulörerna på fasad och listverk/foder. Två våtprover skickades till Engwall och Claesson, som levererade slutstrykningsfärger. Arbetet fortsatte under 2011 med den östra fasaden och under 2012 med den norra fasaden.

Inför målningsarbete med den västra fasaden kan det vara idé att lämna kvar någon färgstege för att visa på tidigare färgsättningar.

Byggnadsbeskrivning

Beskrivning av fasad före åtgärder

Norra fasaden

Fasaderna var målade med akrylatfärg på äldre skikt med linoljefärg, som var den ursprungliga färgtypen. Färgen hade krackelerat och flagnat. Panelen var målad i en gul kulör NCS S 2020-Y20R, hörnfoder, fönster och lister i en vit färg NCS S 0502-Y samt fönsterbågar och dörrar i mörkbrun kulör NCS S 80005-Y50R.

Den norra fasaden där arbetet är slutfört (förutom verandan) samt den västra fasaden där arbetet kvarstår.
IMG_2077 Foto: Jenny Brantestad

Beskrivning av utförda åtgärder

Norra fasaden

Arbetet med den norra fasaden pågick under v.35-38 2012 och omfattade målningsarbeten av fasad och lister på byggnadens norra fasad. Fönsterbågar samt verandan omfattades dock inte av målningsarbetet, på verandan finns även rötskador nertill som behöver åtgärdas.

För att få ett tillfredsställande underlag för målning med linoljefärg har all akrylatfärg och äldre färglager på norra fasaden – inklusive färg på knut-bräddor, listverk och foder – tagits bort med hjälp av färgborttagningsmedel (Färgborttagning, Alcro-Beckers AB).

Färgborttagningsmedlet har strukits på för att sedan täckas in med plast till följande dag då skrapningsarbetet för hand har påbörjats. Resningar som har uppstått i träet vid färgborttagningen har efter hand slipats ned med sandpapper.

Samtliga målade ytor på trä har grundats och sedan målats tunt två gånger med linoljefärg (Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB). Grundmålningen har målats i vit kulör. Grundningen förtunnades med 40 % balsamterpentin och mellanstrykningen med 20 % alifatnafta. Slutstrykningen utfördes oförtunnad.

Fasaderna och brädorna i taksprånget har målats i ljusgul kulör. Listverk och foder har målats i brunrosa kulör. Fönster- och listbleck har rengjorts och därefter behandlats med rostskyddsfärg (Kirjo Rostskyddsfärg, Teknos AB) för att sedan målas in i samma kulör som listverk och foder. Fönstrens övre omfattning är täckt av en skyddsplåt, på fasadens nedre fönster till höger är denna rostskadad och kommer att bytas ut.

Uptill vid frontespisens finns det utsmyckningar i form av halvcylindrar i trä som sitter fast på undersidan av ett rundat listverk, tre av dessa var trasiga och har bytts ut mot nya. Arbetet med att tillverka nya trädetaljer har utförts av Richardssons snickeri i Undersåker.

Nya galvade hängrännor och stuprör har varit monterade ett antal år, de är omålade och kommer inte att målas.

Följande kulörer har använts under fasadrestaureringen på Enafors hotell:

Fasad och taksprång:

Gul Fasad med beteckning 05.260-U,O, Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB.

Listverk och foder:

En brunrosakulör med beteckning 01.163-U,O, Lasol Utvändig Linoljefärg, Engwall och Claesson AB.

Då Engwall och Claesson använder sig av egna färgbeteckningar använde antikvarisk sakkunnig linoljefärgslikare (2003) och NCS S Index (2004) för att ta fram kulörerna på fasadernas nya färgsättning.

Linoljefärg 2003

Fasad och taksprång: Ljusocker 7A92

Listverk och foder: Hittade ingen lämplig kulör

NCS S Index 2004:

Fasad och taksprång: Ligger mellan NCS S 0804-Y30R och NSC S 0603-Y40R

Listverk och foder: Ligger mellan NCS S 2020-Y80R och NCS S 3020-Y80R

Bilder

Norra fasaden. IMG_2041 Foto: Jenny Brantestad

Målningsarbete kvarstår fortfarande på verandan samt på norra fasadens samtliga fönsterbågar.
IMG_2042 Foto: Jenny Brantestad

Detta är vad som har använts till fasaden: färgborttagning, Alcro-Beckers AB, gul linoljefärg med beteckning 05.260-U,O och en brunrosa kulör med beteckning 01.163-U,O. IMG_2074 Foto: Clara Nyström

Fasadens ljusgula kulör möter listverkets brunrosa kulör.IMG_2093 Foto: Jenny Brantestad

På fönstret längst ned till höger på den norra fasaden är den övre fönsteromfattningens skyddsplåt rotskadad och behöver bytas ut, här ses den underifrån och ovanifrån. IMG_2094 och IMG_2101 Foton: Jenny Brantestad

Frontespisens utsmyckning i form av halva cylindrar, den tredje till höger (som pilen visar) är utbytt samt den första och den femte till vänster. IMG_2106 Foto: Jenny Brantestad

Fasadens liggande och stående fasspontpanel samt listverk och fönsterfoder i respektive färgsättning. IMG_2061 Foto: Jenny Brantestad

Fönsterbleck och listbleck har rengjorts och därefter behandlats med rostskyddsfärg (Kirjo Rostskyddsfärg, Teknos AB) för att sedan målas i samma kulör som listverk och foder.
IMG_2095 Foto: Jenny Brantestad

På verandan, verandadörrarna och samtliga fönsterbågar på norra fasaden kvarstår restaureringsarbete.
 IMG_2091 och IMG_2092 Foton: Jenny Brantestad

Samma sak gäller för den västra fasaden. IMG_2097.
Foto: Jenny Brantestad